УДК 339

Підчоса О.В. [*]
Кулинич Ю.Є. [**]

ОГЛЯД СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЇ РУХУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: ГЕОГРАФІЧНА АЛОКАЦІЯ

Анотація. *Стаття розглядає сучасні тенденції руху прямих іноземних інвестицій з акцентом на їх географічну алокацію. Зокрема, розглядаються приплив та вивіз ПІІ за регіонами та національними економіками, тенденції портфельного інвестування, міжнародні інвестиційні позиції країн, вплив ПІІ на ВВП країн.*

Ключові слова: *прямі іноземні інвестиції, потоки, тенденції, регіон, країна, портфельні інвестиції, приплив, вивіз.*

Abstract. *Paper discusses the current trends of foreign direct investment flows with an emphasis on their geographical allocation. In particular, the inflows and outflows of FDI by region and national economies, portfolio investment trends, international investment position of countries, and impact of FDI on GDP of countries are considered.*

Key words: *foreign direct investment, flows, trends, region, country, portfolio investment, inflow, outflow.*

Аннотация. *Статья рассматривает современные тенденции движения прямых иностранных инвестиций с акцентом на их географическую аллокацию. В частности, рассматриваются приток и вывоз ПИИ по регионам и национальными экономиками, тенденции портфельного инвестирования, международные инвестиционные позиции стран, влияние ПИИ на ВВП стран.*

* к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
** студентка 4-го курсу спеціальності Міжнародні економічні відносини Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ключевые слова: *прямые иностранные инвестиции, потоки, тенденции, регион, страна, портфельные инвестиции, приток, вывоз.*

Актуальність теми дослідження. Світова економіка знаходиться на етапі структурної перебудови пов'язаної з переходом на новий етап технологічного розвитку, що стимулює трансформацію глобальних виробничих мереж багатонаціональних пыдприэмств, ланцюгів створення вартості, зміни у попиті на різні товарні групи (високотехнологічне виробниче обладнання, сировинні товари, енергетичні ресурси, продовольство та ін.), зміни в національних стратегіях економічного, промислового та науково-технічного розвитку. Вищезазначені процеси впливають на інвестиційні рішення на основі яких формуються глобальні потоки ПІІ та їх географічна алокація по країнам і регіонам світу.

Аналіз останніх публікацій. Питання дослідження багатонаціональних підприємств, прямих іноземних інвестицій розкриті в роботах А. Ругмана, К.Коджіми, Т. Озави, Дж. Жана, О.І. Рогача, А.С. Філіпенка, О.І. Шниркова, С.О. Якубовського, Т.В. Орєхової, Ю.М. Уманціва, Л.О. Петкової, О.А. Сльозко, І.І. Павленка та інших дослідників.

Дослідження питаннь кількісного та якісного аналізу глобальних потоків прямих іноземних інвестицій також проводяться в рамках Конфере́нції ООН з торгі́влі та ро́звитку (ЮНКТАД, англ. UNCTAD), Світового банку, Міжнародного валютного фонду та інших національних та наднаціональних інститутів.

Постановка проблеми. Огляд географічної алокації потоків прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є важливим завданням в контексті визначення сучасних тенденцій руху ПІІ, центрів тяжіння глобальних інвестиційних потоків, а також є підґрунтям для подальшого аналізу розвитку світової економіки.

Результати дослідження. Пряме іноземне інвестування історично було пов'язане з пошуком нових ринків, які забезпечуватимуть найвищі показники

прибутковості капітальних інвестицій. Крім зниження ризику для інвесторів, ПІІ розглядалися як засіб поширення кращих практик в усьому світі, насамперед у сфері корпоративного управління, дотримання прийнятої практики бухгалтерського обліку, дотримання глобальних правил тощо.

Історично, показники ПІІ обумовлені широкою номенклатурою факторів, як кількісних, так і якісних. За методологією ЮНКТАД, останні включають: свободу транскордонних інвесторів інвестувати у кожний сегмент цільової економіки; легкість (або її відсутність) у відкритті нових підприємств; доступ до комерційної (промислової) землі та об'єктів; а також, що є критично важливим – ефективность інститутів управляння, коли йдеться про виконання чинних законів та правил ведення бізнесу [9]. Разом ці основні чинники (а також значна кількість інших змінних), їх різноманітність і недосконаліть у кожній окремій державі, означають, що підходи до оцінки ПІІ, ймовірно, залишаться неоднорідними, з чим пов’язані труднощі з отриманням загальних висновків щодо змін у глобальному середовищі ПІІ.

В останні роки спостерігається продовження глобальної економічної турбулентності, що впливає на світові потоки ПІІ [8]. На нашу думку така турбулентність пов’язана зі структурними змінами в економіці у процесі переходу на новий технологічний рівень розвитку, що в свою чергу призводить до нового етапу глобальної конкурентної боротьбіи стимулює загострення геополітичних та геоекономічних протиріч.

Дослідження проведені в рамках ЮНКТАД говорять про те, що з 2016 року ПІІ в Європу скоротилися на 29%, в той час як потоки ПІІ до Північної Америки зросли на 6%. Потоки ПІІ в країни, що розвиваються, знизилися на 20% до приблизно до 600 млрд. дол. США[1], що частково зумовлено падінням цін на сировинні товари [2]. Варто зазначити, що попит на сировину є несатбільним: з одного боку економіка розвинених країн споживає меньшу кількість сировини через використання ресурсозберігаючих технологій і підвищення ефективності виробництв; з іншого – попит країн що розвиваються

[1] далі по тексту скорочення – млрд. дол. США та млрд. дол. – рівнозначні.

знаходиться під тиском внутрішніх проблем соціально-економічного розвитку, девальвації національних валют, скорочення експортних поставок та інших факторів.

В той же час у середньостроковій перспективі ціни і обсяги торгівлі нафтою та газом будуть зростати (як з точки зору їх використання в якості енергетичної сировини, так і з точки зору базових ресурсів для хімічної промисловості), що зумовить рух ПІІ до нафтогазовидобувних країних, а також до країн-транзитерів з метою розвитку транспортної інфраструктури.

Дослідження ЮНКТАД передбачають, що загальний обсяг світової торгівлі зросте на близько 4% у 2018 році (для порівняння збільшення на 3,8 відсотка у 2017 році), що призведе до зростання світових потоків ПІІ на 10 відсотків [8].

Прогнозні перспективи ПІІ у 2018-2019 рр., за даними ЮНКТАД, оптимістичні. Загалом, очікується зростання в розвинених країнах, що частково зумовлюється програмами фіскального стимулювання у Сполучених Штатах Америки [12]. Варто зазначити, що на даний момент внутрішньоекономічна політика США позитивно впливає на промисловий розвиток. Процес решорінгу стимулює промислове відновлення на новому технологічному рівні, що в середньостроковій перспективі, на нашу думку, призведе до утворення/відновлення індустріальних кластерів нового покоління, які будуть виступати аттракторами ПІІ до США у майбутньому. Необхідно підкреслити, що інші розвинені країни використовують або починають використовувати схожі підходи до формування національної політики розвитку. Таким чином ефективність вищезазначених заходів буде істотно впливати інвестиційну привабливість країн.

В цілому необхідно наголосити на значному впливі політичних рішень на розподіл ресурсів на ринку [10]. Геополітична невизначеність в усьому світі впливає на загальний обсяг ПІІ. Для економік, що розвиваються, ці фактори мають першочергове значення, оскільки будь-який тривалий період невизначеності може легко змінити позитивну тенденцію у припливі ПІІ.

Для визначення сучасних тенденцій руху прямих іноземних інвестицій вважаємо за доцільне розглянути їх географічну алокацію, зокрема, такі показники, як приплив та вивіз ПІІ за регіонами та національними економіками, портфельні інвестиції (ПІ), міжнародні інвестиційні позиції країн, рахунок їх поточних балансів, динаміку сальдо інвестиційних прибутків країн та вплив ПІІ на ВВП країн.

Одним із основних індикаторів стану світового інвестиційного ринку є обсяг припливу прямих іноземних інвестицій у певні регіони та країни. Даний індикатор є своєрідною ознакою, що характеризує рівень розвитку взаємозв'язків між економічними суб'єктами господарювання [14; 1, с 61-62].

Приплив ПІІ є показником, що визначає вартість прямих іноземних інвестицій здійснених у певний регіон чи країну інвесторами-нерезидентами цієї країни [14]. Приплив ПІІ за регіонами світу та приплив ПІІ в першу двадцятку країн, що приймають наведені на Рисунках 1 та 2.

Загалом, за період з 2000 по 2017 роки приплив ПІІ за регіонами зростав поступово із різким спадом після 2008 року у зв'язку із глобальною фінансово-економічною кризою. Така ж тенденція спостерігається і в більшості представлених на Рисунку 1 регіонах світу. Так, в африканському регіоні, Латинській Америці та Карибському басейні протягом 2000-2017 років наявний нестабільний об'єм припливу ПІІ через відносну нерозвиненість більшості інвестиційно привабливих галузей промисловості [2].

В останні роки приплив ПІІ в регіони із розвиненою економікою знизилися (у 2017 році – 712 млрд дол.), що пояснюється певною мірою спадом після високих обсягів припливу інвестицій у минулі періоди.

Активізація операцій у секторі злиттів і поглинань (ЗІП) між компаніями, що представляють розвинені економіки та структурні зміни в рамках багатонаціональних корпорацій вплинули на зростання потоків ПІІ у 2016 році.

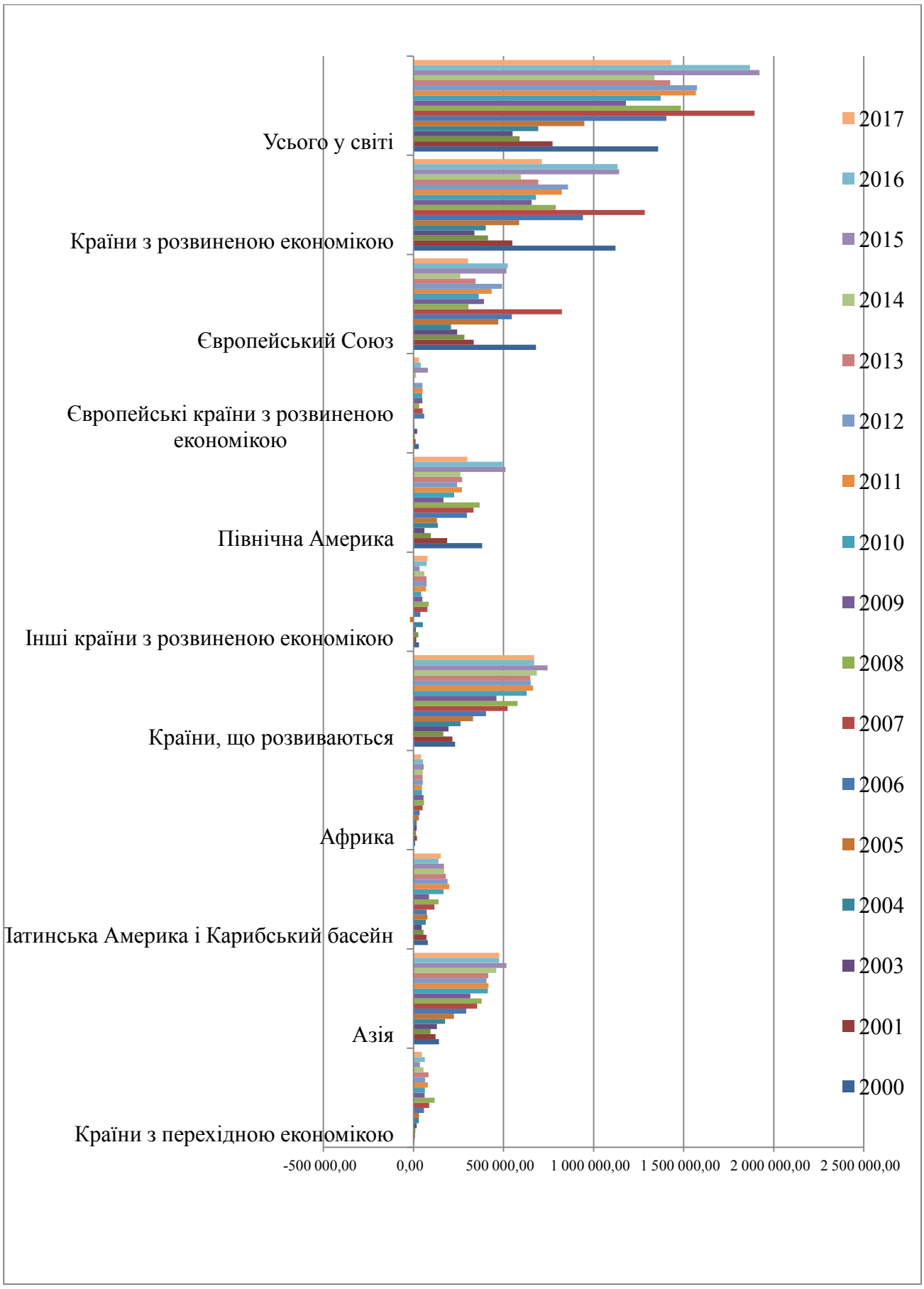

Рис. 1. Приплив ПІІ за регіонами світу (млн. дол. США)

Джерело: Складено авторами за даними [2].

У 2017 році транзакції такого типу стали менш інтенсивними, що стало причиною закономірного зменшення потоків ПІІ у країни із розвиненими економіками. Факт значного зменшення цінового обсягу в найбільшій мірі відобразився на національній економіці США (Рис. 2).

Потоки ПІІ в країни, що розвиваються, зросли на 1 млрд. дол., порівнюючи із показниками 2016 року. Потоки іноземних інвестицій продовжили надходити в Азію в 2017 році із такою ж інтенсивністю, що була зафіксована в 2016 році. Поступове зростання припливу ПІІ (476 млрд. дол.) зробло Азію найбільшим регіоном-реципієнтом ПІІ за своєю часткою у світовій економіці. На нашу думку така тенденція збережеться і в середньостроковій перспективі під впливом активного розвитку індустріального сектору в даному регіоні, соціально-економічної політики країн регіону (підвищення добробуту населення і відповідне зростання ринків товарів та послуг) та поглиблення кооперації.

Країни Латинської Америки та Карибського басейну показали невелике зростання припливу ПІІ (11 млрд. дол.) у 2017 році порівняно із 2016 роком.

Африканський регіон зазнав зменшення інтенсивності потоків іноземних інвестицій через затяжний період перебоїв у поставках товарів та нестабльних цін на нафту. У цьому регіоні приплив ПІІ зменшився до 42 млрд дол. у 2017 році [2].

Потоки ПІІ в Африку продовжували знижуватися, досягнувши 42 млрд. дол. США, що на 21% менше, ніж у 2016 році, враховуючи несприятливу кон’юнктуру експортних ринків. Незважаючи на це, ми вважаємо, що в середньостроковій перспективі Африка буде потужним аттрактором ПІІ, враховуючи як ресурсний потенціал, так і розвиток внутрішнього споживання.

В цілому, потоки інвестицій до країн, що розвиваються, залишаються стабільними дорівнюючи приблизно 500 млрд. дол. Даний регіон відновив свої позиції найбільшого реципієнта ПІІ у світі.

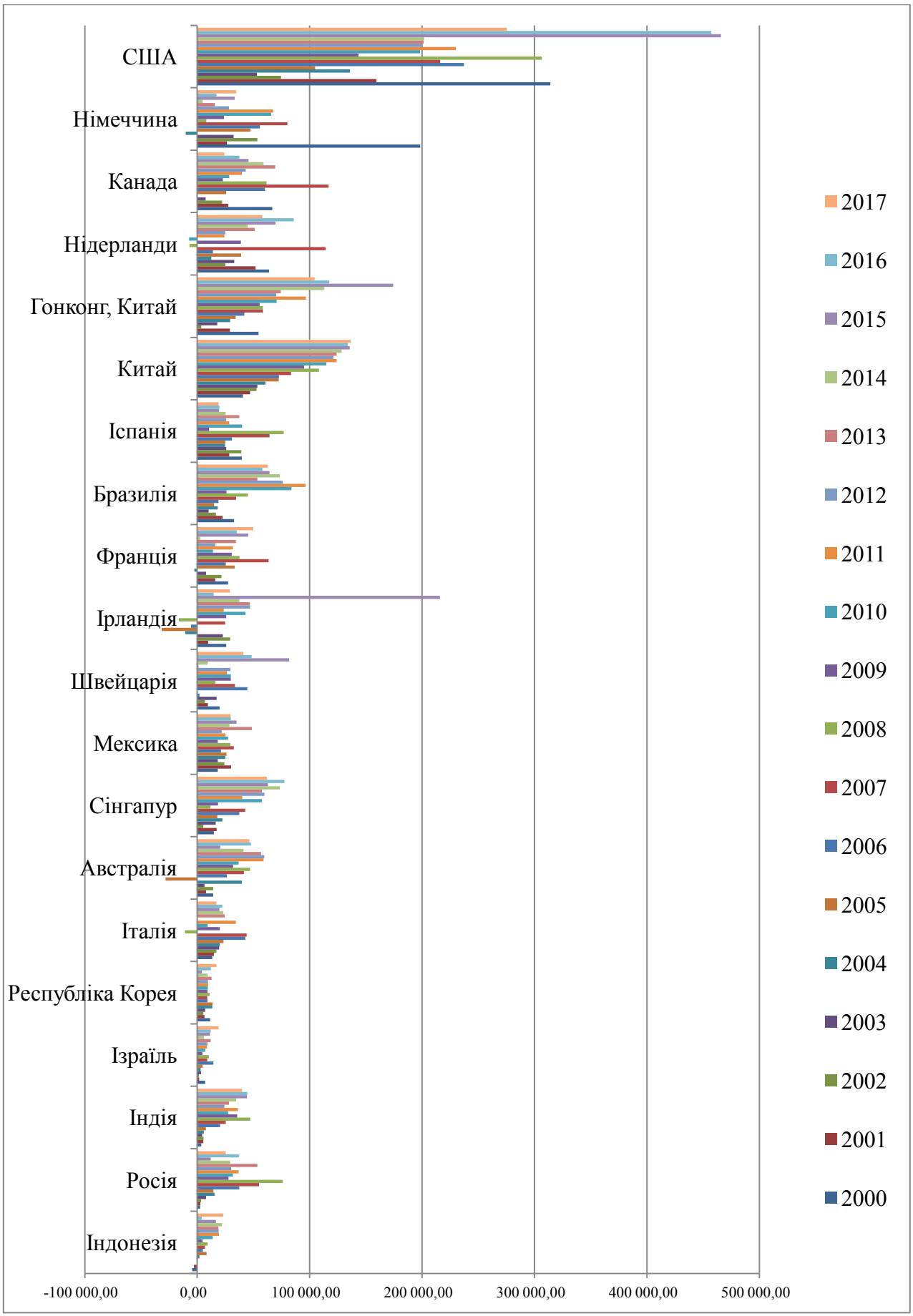

Рис. 2. Приплив ПІІ до країн-лідерів залученні ПІІ (млн. дол. США)
Джерело: Складено авторами за даними [2].

ПІІ до країн Латинської Америки та Карибського басейну зросли на 8 відсотків до 151 мільярда доларів США [3]. Це було першим зростанням за шість років, але приплив інвестицій залишається набагато нижчим за пікові значення 2011 року (період значного нарощування експорту сировинних товарів).

Варто зазначити, що прямі іноземні інвестиції до структурно слабких та вразливих економік залишаються нестійкими, що пов'язано з низькою привабливістю для інвесторів і нестабільним попитм на ту продукцію та ресурси які вони можуть запропонувати, а також з загальними проблемами розвитку світової економіки. Так, потоки ПІІ до найменш розвинених країн скоротилися на 17 відсотків, до 26 млрд. дол. Інвестиції у країни, що не мають виходу до моря, зросли на 3 відсотки, до 23 мільярдів доларів; у малі острівні країни, що розвиваються, зросли на 4% до 4,1 млрд. дол.

Приплив прямих іноземних інвестицій до розвинутих країн різко скоротився на 37% до 712 мільярдів доларів. Транскордонні злиття та поглинання скоротилися на 29 відсотків, в тому чилсі враховуючи зниження у сфері мега-угод та та корпоративних реструктуризацій.

Рисунок 2 показує, що лише 3 з 10 країн, що мають найбільшу частку в припливі ПІІ, є суб'єктами з економікою, що розвивається (Китай, Гонконг (Китай) та Бразилія).

В той же час у період з 2000 по 2017 роки США залишалися найбільшою країною з точки зору припливу ПІІ, що пояснюється високою привабливістю інвестиційних вкладень в економіку даної країн та перспективністю її економічного розвитку. На даний момент можна стверджувати, що США залишаться країною-лідером залучення ПІІ, що обумовлено бізнес-орієнтованою фіскальною та монетарною політикою, а також політикою стратегічного розвитку національного промислового виробництва. Розвиток нових галузей та модернізація існуючого індустріального сегменту економіки буде потужним аттрактором інвестицій.

Варто підкреслити, що певні країни, зокрема Ірландія та Німеччина, в окремі періоди отримували значно більше ПІІ, ніж в інші періоди, що пов'язано зокрема із їх податковою політикою, при цьому необхідно зазначити, що такі ефекти є досить короткостроковими. Наприклад, Німеччина вірогідніше за все буде використовувати ті ж самі (або досить близькі за змістом) заходи, що і США у сфері промислової політики, що в середньостроковій перспективі, на нашу думку, буде стимулювати приплив ПІІ до її економіки.

Не менш важливим показником для аналізу розвитку сучасних тенденцій прямого іноземного інвестування є вивіз ПІІ за регіонами та країнами. Вивіз ПІІ є індикатором, що означає обссяг прямих іноземних інвестицій певного регіона чи країни, здійснених інвесторами, що є резидентами цієї країни, в інші країни [3, с. 37]. Вивіз ПІІ за регіонами світу та вивіз ПІІ із першої двадцятки країн базування показані на Рисунках 3 та 4.

Експорт інвестицій із регіонів світу не демонстрував стабільного зростання у досліджуваний період з 2000 по 2017 роки. На Рисунку 3 простежується хвилеподібна тенденція обсягів вивозу ПІІ за регіонами світу. Північноамериканський регіон та країни із розвиненою економікою з інших регіонів є типовим підтвердженням загальної нестабільності вивозу ПІІ із регіонів світу.

При аналізі статистичних даних було встановлено, що найнижче значення вищезазначений показник мав у 2002 році, після поступового спаду до 497 млрд. дол.

У 2017 року, вивіз ПІІ у світі зменшився до 1,430 трлн. дол. Найкраще тенденція спаду простежується у показниках європейських країн з розвиненою економікою, де такий показник за 2017 рік є від'ємним [2].

Загальна тенденція нестабільності в експорті інвестицій за кордон із країн з економікою, що розвивається та перехідною економікою, пояснюється високими ризиками знецінення їх національної валюти, геополітичними ризиками та потенційними проблемами з їх участю у глобальних ланцюгах створення вартості.

Країни Азії демонстрували достатньо стабільний обсяг експорту інвестицій за межі регіону, що свідчить про поступову диверсифікацію економічних зв'язків азійського регіону із країнами-імпортерами ПІІ [2]. В даному контексті важливим є той факт, що приплив і вивіз ПІІ здійснюється по осі Південь-Південь (в рамках регіону і за його межі) та свідчить про розбудову коопераційних процесів і ланцюгів створення вартості між країнами, що розвиваються.

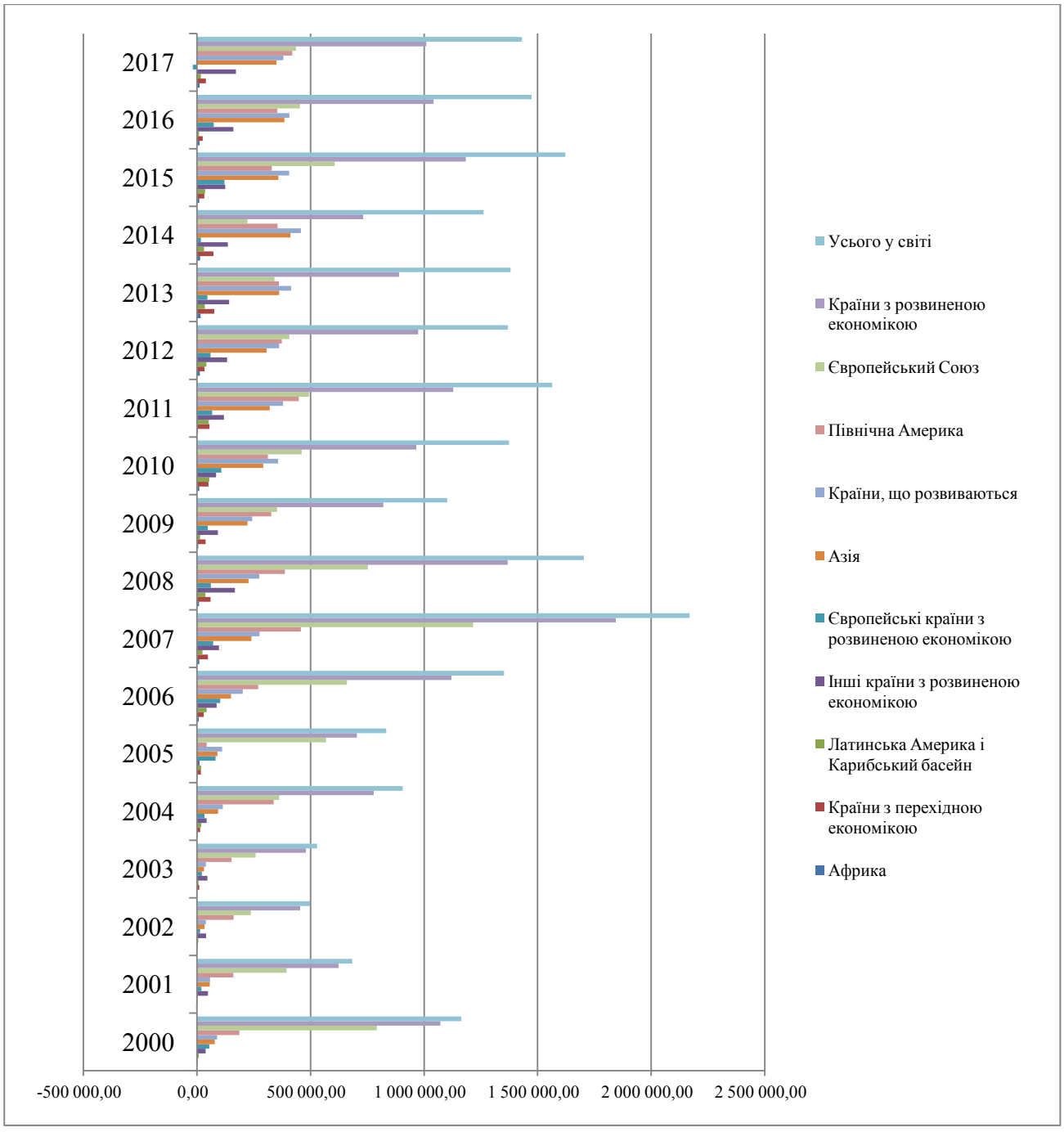

Рис. 3. Вивіз ПІІ за регіонами світу (млн. дол. США).
Джерело: Складено авторами за даними [2].

Вивіз ПІІ із першої двадцятки країн базування, як видно з Рисунку 4, не показав різкого спаду за період із 2000-2017 роки, за винятком спадів у Великобританії протягом 2014-2016 років, що було пов'язано із складною політичною ситуацією всередині країни та оголошенням її виходу із Європейського Союзу (англ. Brexit). На нашу думку, вплив вищезазначеного процесу вірогідно буде продовжувати впливати на діяльність пов'язану з вивозом і припливом ПІІ до країни до моменту повного врегулювання юридичних та регуляторних питань між ЄС та Великобританією.

Показовим є те, що, на відміну від показників припливу ПІІ, у першій п'ятірці країн базування за досліджуваний період наявні лише 2 суб'єкти із економікою, що розвивається (провінція Тайвань (Китай); Гонконг (Китай)) [2].

Слід зазначити, що найбільші коливання обсягів вивозу ПІІ із першої двадцятки країн-експортерів ПІІ були наявні у 2008 році і пов'язані зі глобальною економічною кризою.

При розгляді припливу і вивозу ПІІ на прикладах національних економік країн світу, також важливим є аналіз сукупного обсягу портфельних інвестицій у світових інвестиційних потоках.

Портфельні інвестиції – це вкладання капіталу в закордонні цінні папери з метою отримання прибутку і на відміну від ПІІ не дають інвестору реального контролю над об'єктом інвестування [14, с. 418].

На Рисунку 5 показаний загальний спад сукупного обсягу портфельних інвестицій у певних групах країн, що спостерігається протягом декількох років (від'ємна площина діаграми). Особливо цей негативний тренд прослідковується на прикладі показників країн із розвинутою економікою, сукупний обсяг портфельних інвестицій яких зменшився приблизно у три рази в 2017 році. Варто підкреслити, що регіони, у яких цей показник був від'ємним у 2016 році, не відновилися від спаду і у 2017 році.

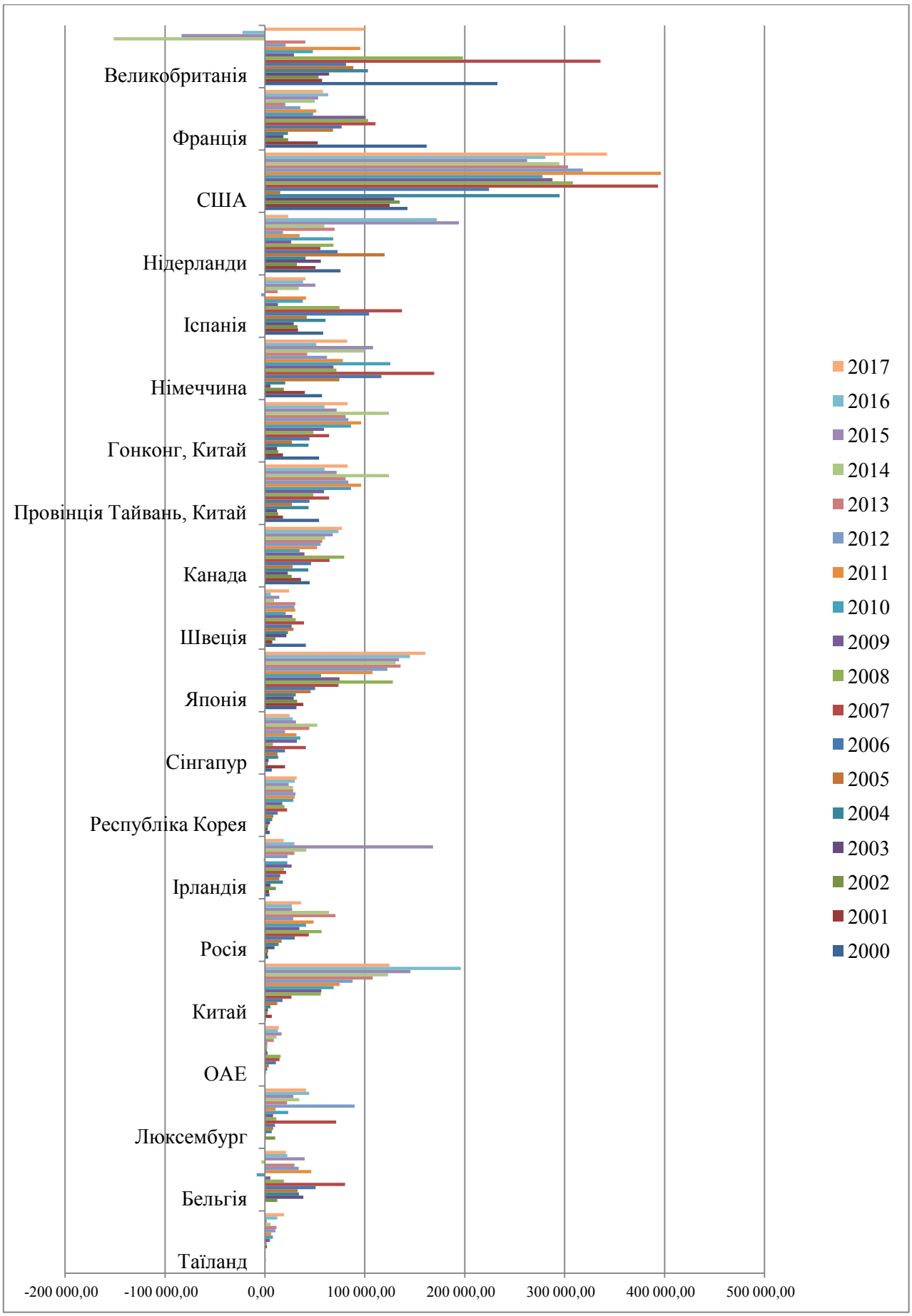

Рис. 4. Вивіз ПІІ із першої двадцятки країн-експортерів ПІІ (млн. дол. США)
Джерело: Складено авторами за даними [2].

Сукупний обсяг портфельних інвестицій в інших країнах із розвиненою економікою, країнах, що розвиваються та країнах Ближнього Сходу та Північної Африки стабільно знижувався у період із 2008 до 2009 року, відновлення відбулося у 2013 році. Країни Латинської Америки та Карибського басейну, а також азійські країни, що розвиваються, не показали зростання показників після глобального спаду обсягів портфельних інвестицій на світовому інвестиційному ринку у 2008 році [5].

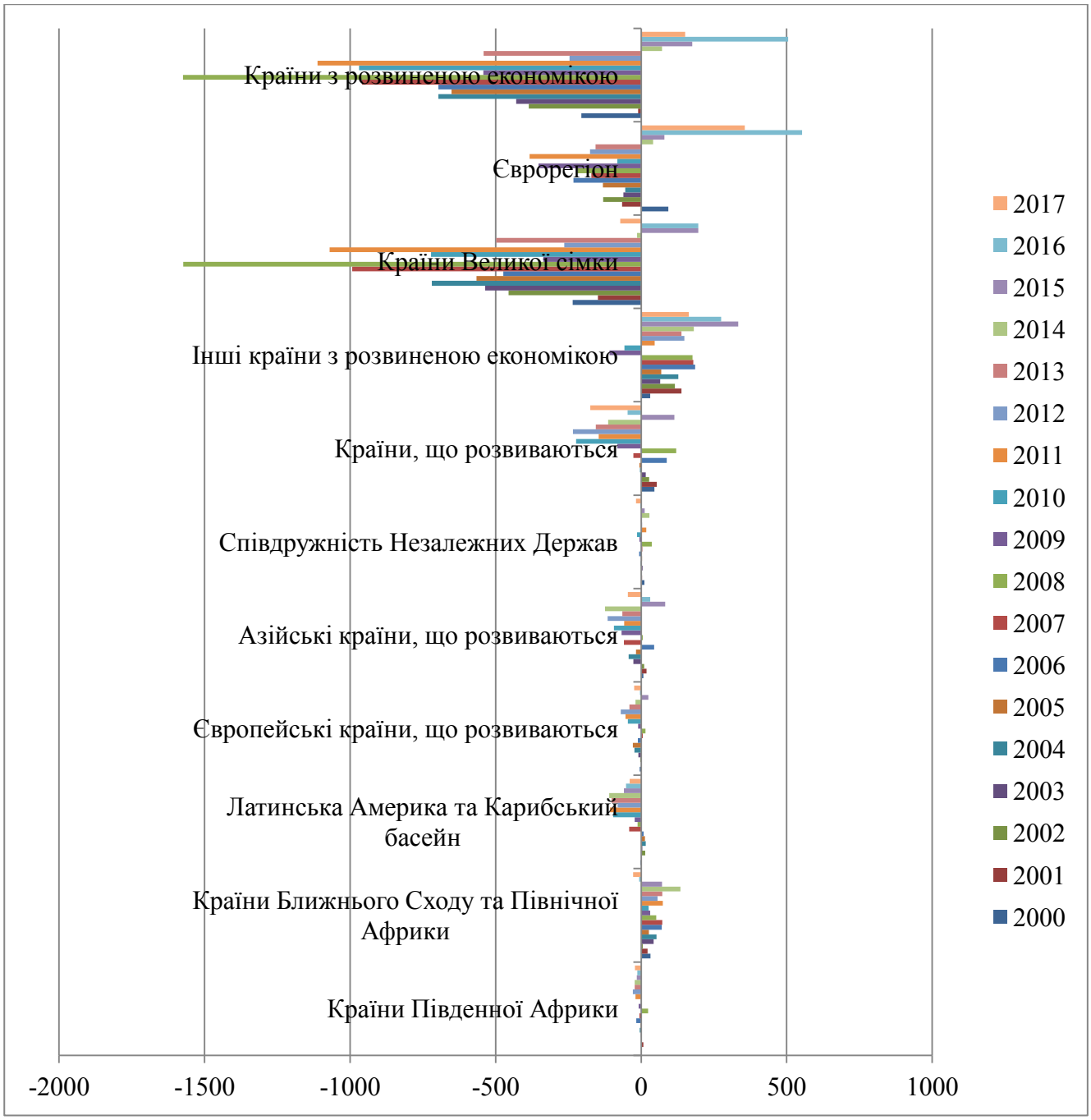

Рис. 5. Сукупний обсяг портфельних інвестицій за регіонами (млрд. дол. США)

Джерело: Складено авторами за даними [5].

У наведених на Рисунку 6 країнах сукупний обсяг портфельних інвестицій був нестабільним протягом періоду з 2000 по 2017 роки із тенденцією до різкого спаду. Хвилеподібний рух потоків портфельних інвестицій можна спостерігати на прикладах таких країн як Японія, Іспанія, Франція та Німеччина (2003-2004; 2008-2009; 2012-2013 роки).

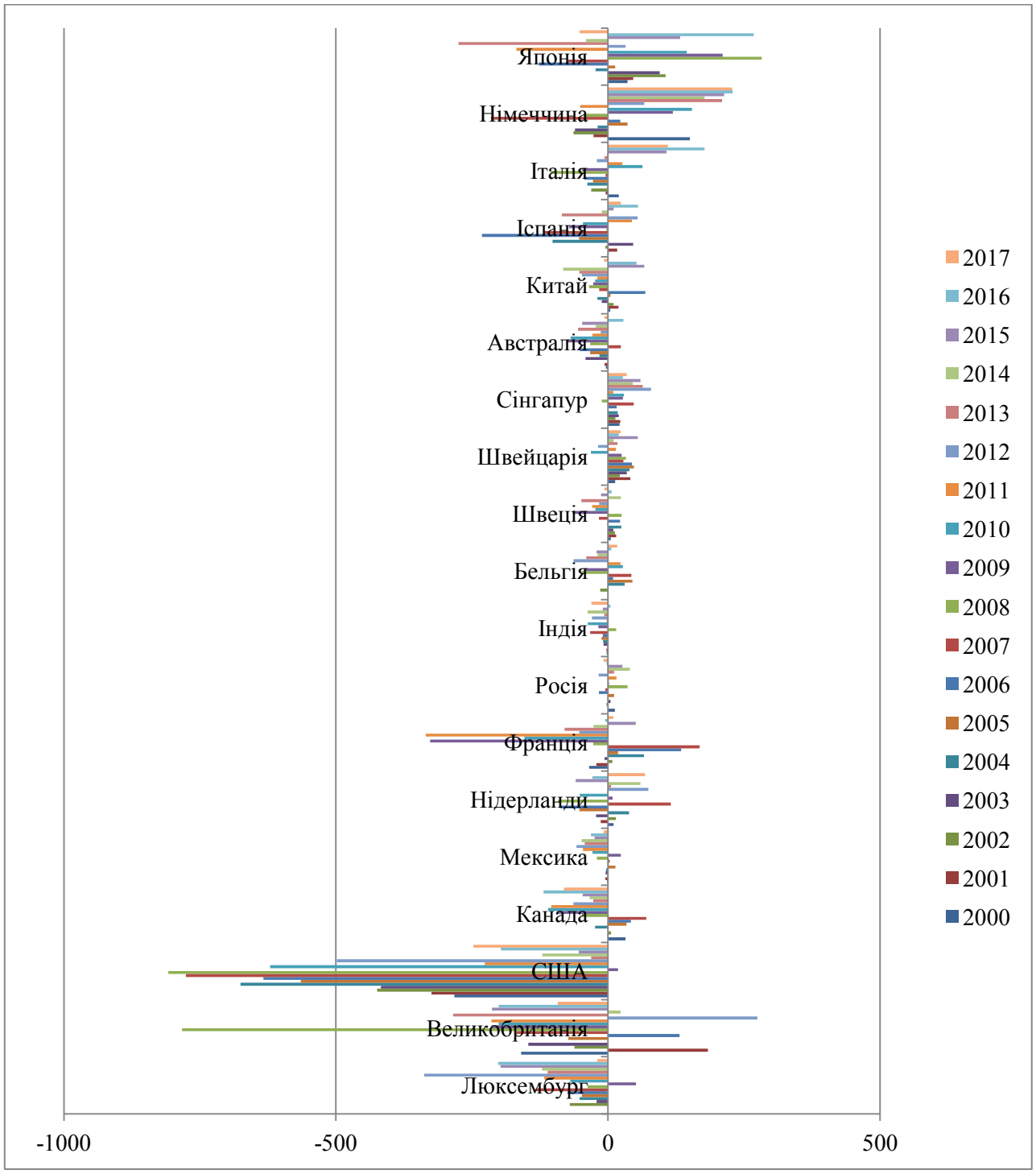

Рис. 6. Сукупний обсяг портфельних інвестицій за країнами (млрд. дол. США)

Джерело: Складено авторами за даними [5].

Також вважаємо за доцільно прослідкувати динаміку загальних обсягів облігацій, що були придбані як резидентами певної країни, так і нерезидентами.

Прибутковість такого інвестування часто невисока, але відрізняється надійністю. Інвестування в облігації означає, що інвестор стає кредитором для емітента облігації. Державні зобов'язання можуть бути використані країною для покриття дефіциту бюджету [14].

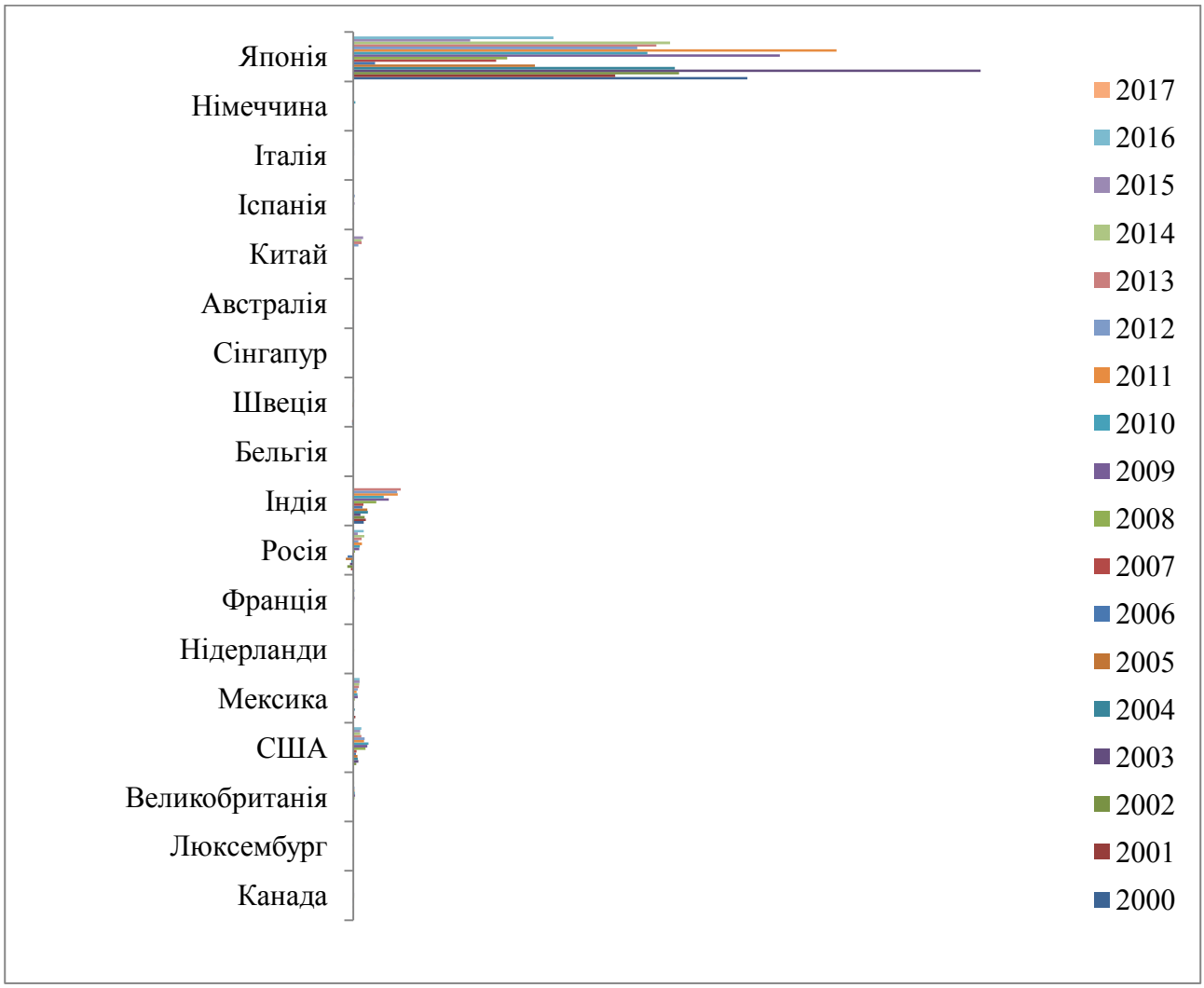

Рис. 7. Частка облігацій у портфельних інвестиціях за країнами

Джерело: Складено авторами за даними [5].

Рисунок 7 демонструє те, що частка облігацій у портфельних інвестиціях Японії залишалася стабільно високою протягом 2000-2017 років із незначними спадами у 2007, 2012 та 2015 роках. Такі країни, як Німеччина, Іспанія, Австралія, Люксембург та Канада мали періоди різкого скорочення частки

облігацій у портфельних інвестиціях (2001, 2005, 2007, 2009, 2015, 2016); Індія демонструвала поступове зростання за 2011-2013 роки.

Загальною тенденцією є те, що абсолютна більшість представлених нижче країн переживає спад загального обсягу реалізації державних облігацій, що розпочався у 2015 році.

Що до обсягів акцій у портфельних інвестиціях (рис. 8.), Японія, Росія, Індія та Китай займають передові місця у списку країн [5].

У трійці останніх країн (Австралія, Італія, Іспанія) спостерігається стабільний спад із тяжінням до від'ємних показників протягом усього досліджуваного періоду з 2000 до 2017 року.

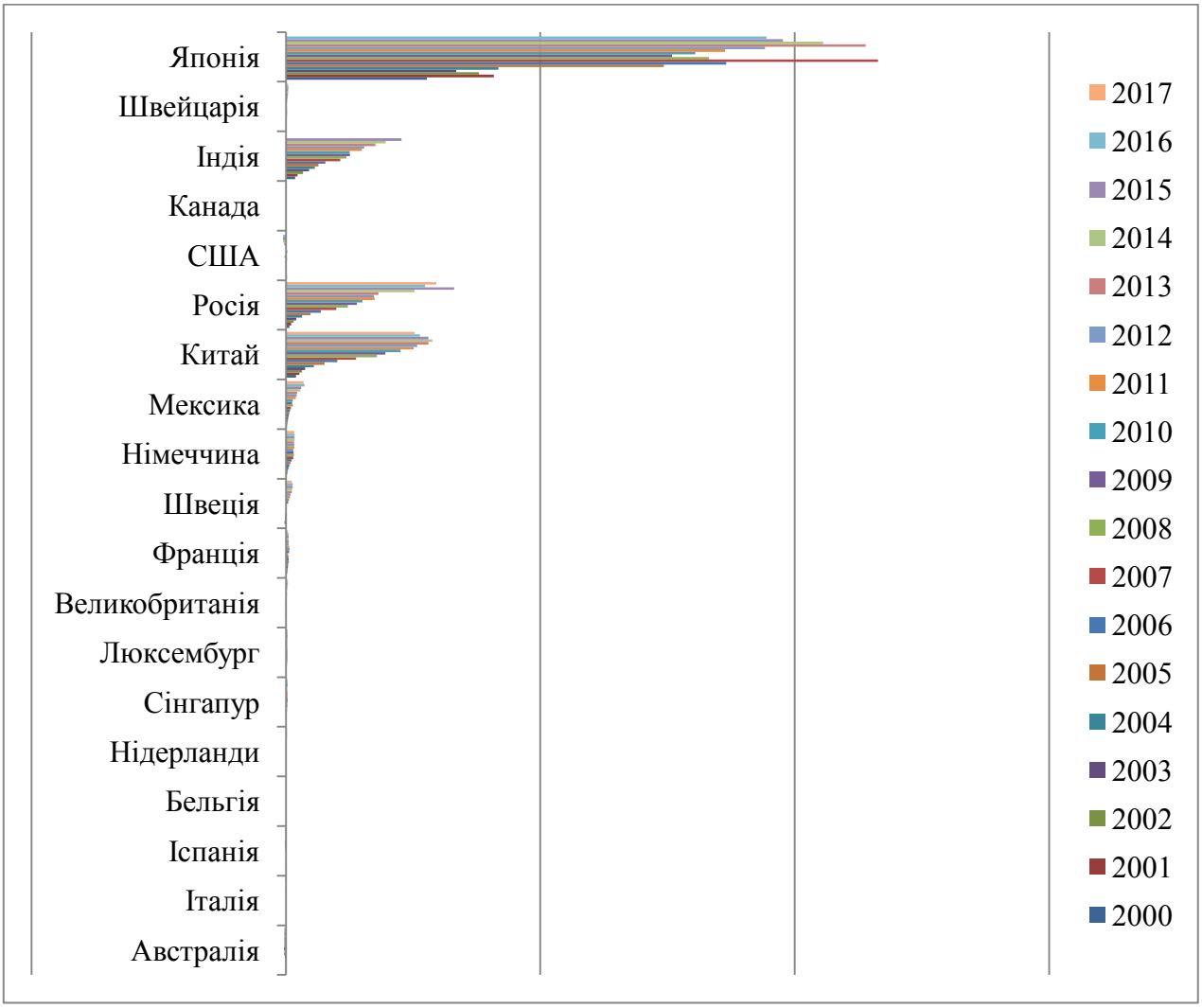

Рис. 8. Частка акцій у портфельних інвестиціях за країнами

Джерело: Складено авторами за даними [5].

Показники, розглянуті вище, а саме приплив та вивіз ПІІ, сукупний об'єм портфельних інвестицій є індикаторами залученості регіону або країни у транзакції на міжнародному інвестиційному ринку.

У свою чергу, такий показник, як міжнародна інвестиційна позиція країн, відображає фінансове положення певної країни. Якщо значення цього показника країни позитивне, то вона є країною-кредитором, якщо ж негативне – це країна-боржник. Міжнародна інвестиційна позиція визначається на підставі методичних рекомендацій Міжнародного валютного фонду, що базуються на показниках платіжного балансу країни [6, с. 17].

Вважаємо за доцільне розглянути міжнародні інвестиційні позиції десяти країн-кредиторів та країн-боржників за 2000-2017 роки.

Дані, презентовані на Рисунку 9, говорять про те, що перші місця за обсягами кредитування інших країн незмінно займали Японія, Німеччина та Китай, чиї міжнародні інвестиційні позиції лише покращувалися протягом 2000-2017 років. Саудівська Аравія послабила свої позиції у 2017 році. Нестабільністю руху відзначалася Канада, чия міжнародна інвестиційна позиція була від'ємною у період з 2000 до 2013 року. Схожа ситуація була також і в Нідерландах, де до 2011 року спостерігалися від'ємні показники ПІІ.

В цілому інвестиційні позиції країн знаходяться під тиском значної кількості факторів (політичних, економічних, демографічних, кліматичних та ін.) і сила такого тиску, на нашу думку, буде зростати як мінімум у короткостроковій перспективі.

Щодо країн-боржників (рис. 10.), прослідковується чітка тенденція погіршення міжнародної інвестиційної позиції та збільшення зовнішнього боргу усіх країн-боржників, крім Сполучених Штатів Америки, які покращили свою позицію у 2017 році порівняно з 2016 роком. Негативна тенденція до збільшення зовнішнього боргу простежується в економіках Індії та Туреччини, при цьому вони мають порівняно кращу міжнародну позицію, ніж Сполучені Штати Америки, Іспанія та Європа в цілому. Тим не менш, прямої кореляції

між міжнародною інвестиційною позицією, припливом та вивозом ПІІ не простежується, що зрозуміло із прикладу Сполучених Штатів Америки [5].

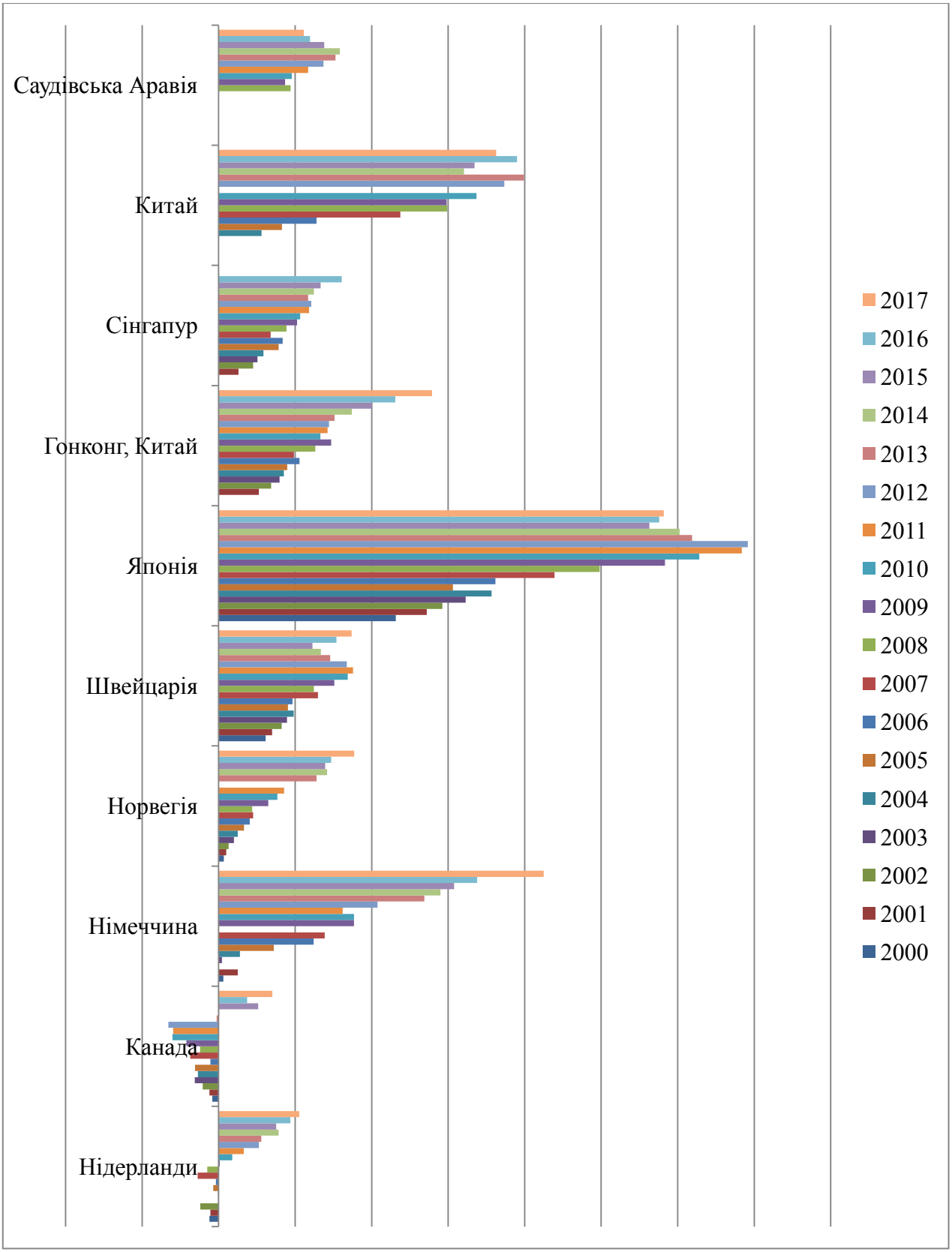

Рис. 9. Міжнародні інвестиційні позиції країн-кредиторів

Джерело: Складено авторами за даними [5].

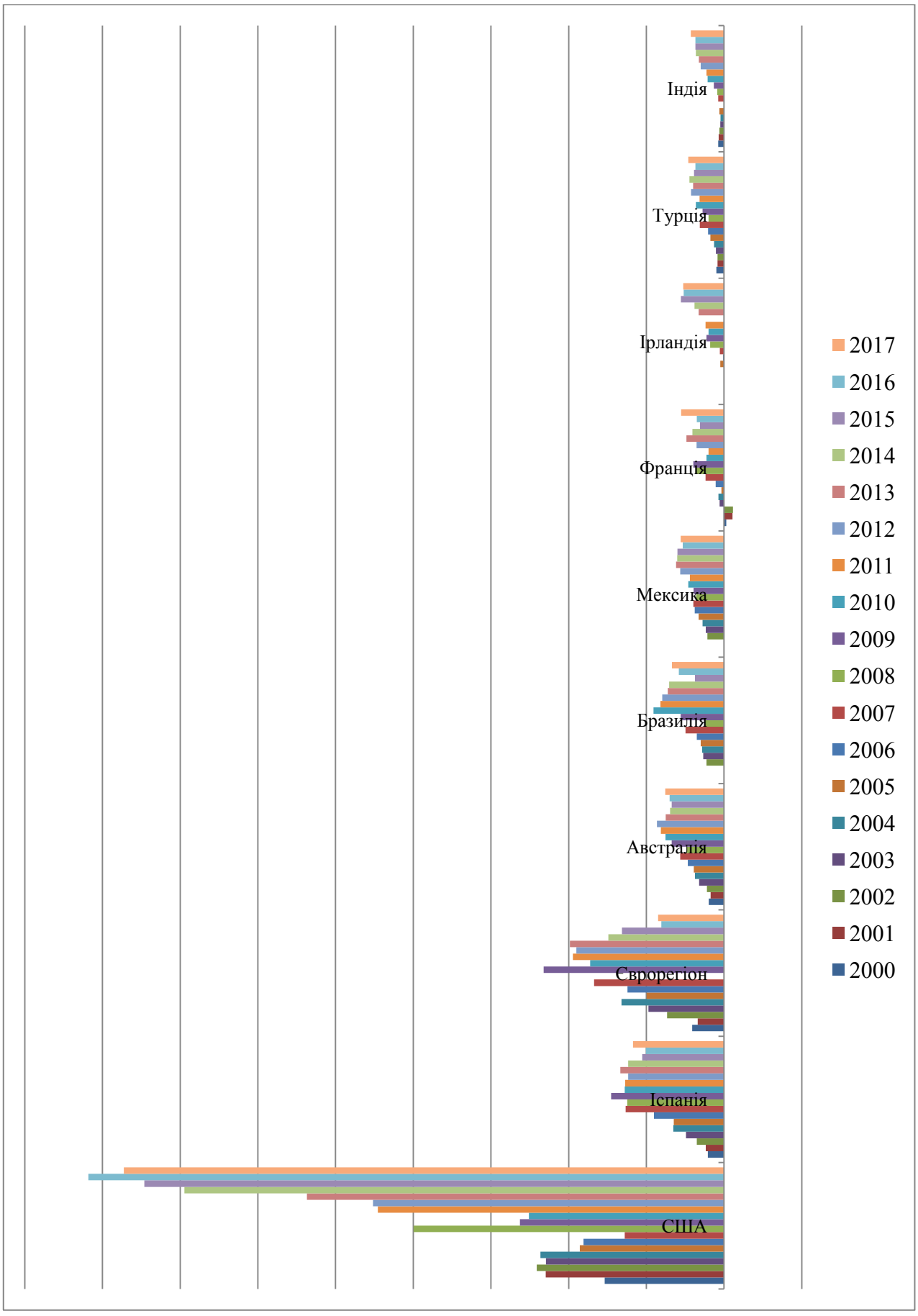

Рис. 10. Міжнародні інвестиційні позиції країн-боржників

Джерело: Складено авторами за даними [5].

При аналізі сучасного стану міжнародного інвестиційного ринку та тенденцій на ньому також доцільно розглянути такий показник, як динаміка сальдо інвестиційних прибутків країн. Даний показник відображає залежність обсягів внутрішнього валового продукту від частки доходів від інвестицій у ньому та є індикатором вигідності залучення інвестицій у національну економіку країни та інвестицій в інші регіони світу [4, с. 20].

Враховуючи вищенаведене важливим є аналіз динаміки сальдо інвестиційних прибутків двадцятки країн, що займають передові місця в імпорті та експорті інвестицій.

Рисунок 11 демонструє, що частка доходів від інвестицій у ВВП досліджуваних країн у середньому зростала протягом 2000-2017 років на 1-2%. Лише у Люксембурзі, Мексиці, Австралії та Об’єднаних Арабських Еміратах ця частка не була стабільною (2001-2002;2005-2006; 2009-2010 роки). У результаті інвестиційні доходи даних країн дещо зменшилися, що вплинуло на їх ВВП [5].

У той час як прибутки від інвестиційної діяльності країн є важливою складовою її ВВП, висока залежність від іноземних інвесторів не є позитивним явищем. Така залежність наражає економіку країни на можливі фінансові ризики через політичну та економічну нестабільність у країнах інвесторах-нерезидентах [3, с.40].

Важливою складовою міжнародної інвестиційної привабливості країни для потенційних інвесорів є рахунок поточних операцій платіжного балансу країни. Платіжний баланс має прямий взаємозв'язок із міжнародною інвестиційною позицією певної країни.

Рахунок поточних операцій платіжного балансу країни є сумою сукупного експорту та імпорту товарів та послуг, а також чистого доходу від інвестицій та чистий обсяг трансфертних платежів.

Позитивне сальдо рахунку поточних операцій означає профіцит, у цьому випадку країна одержує іноземної валюти більше, ніж витрачає за кордоном, і може надавати кредити іноземцям або накопичувати закордонні активи [4, с. 23].

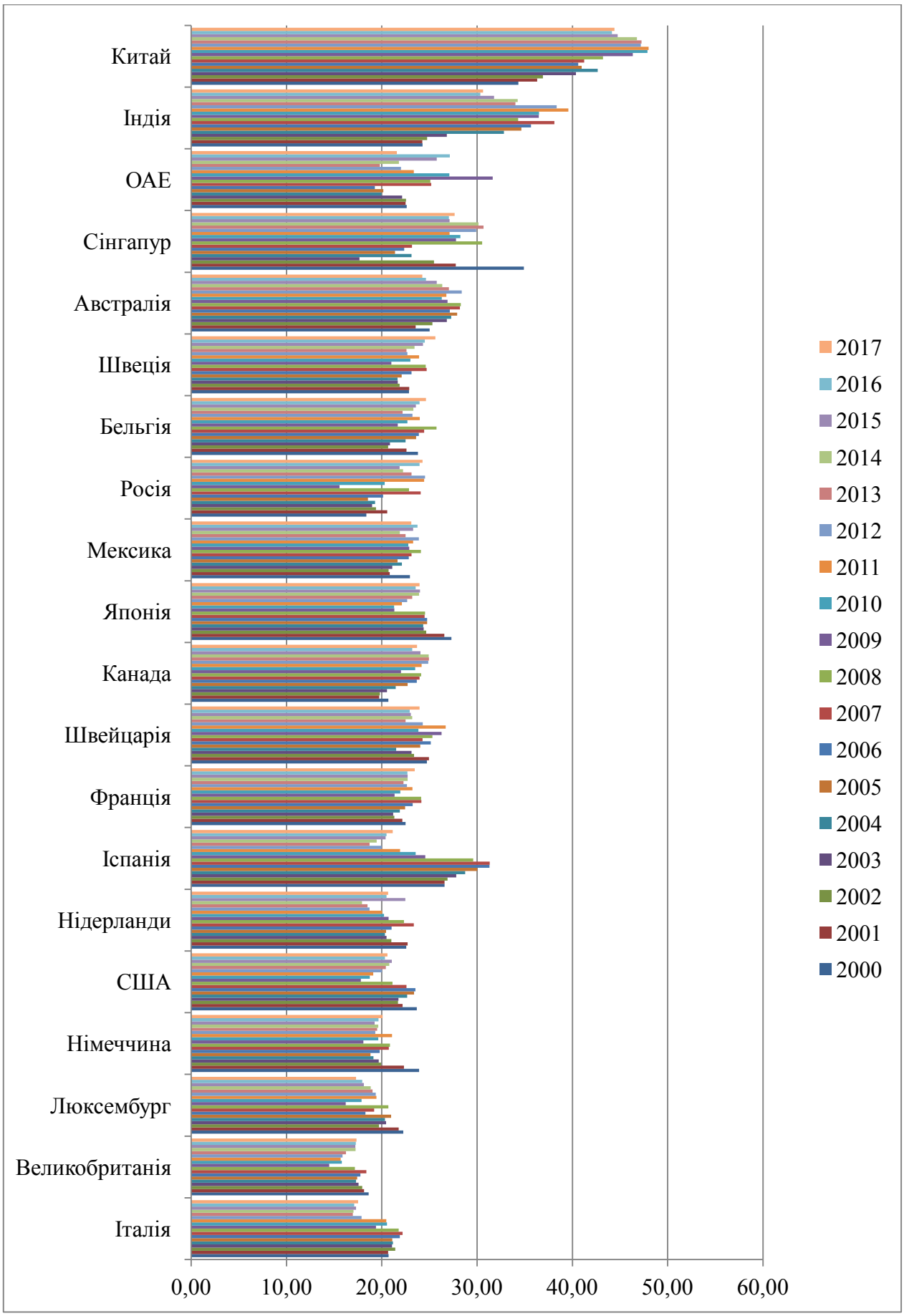

Рис. 11. Динаміка сальдо інвестиційних прибутків країн (% від ВВП)

Джерело: Складено авторами за даними [5].

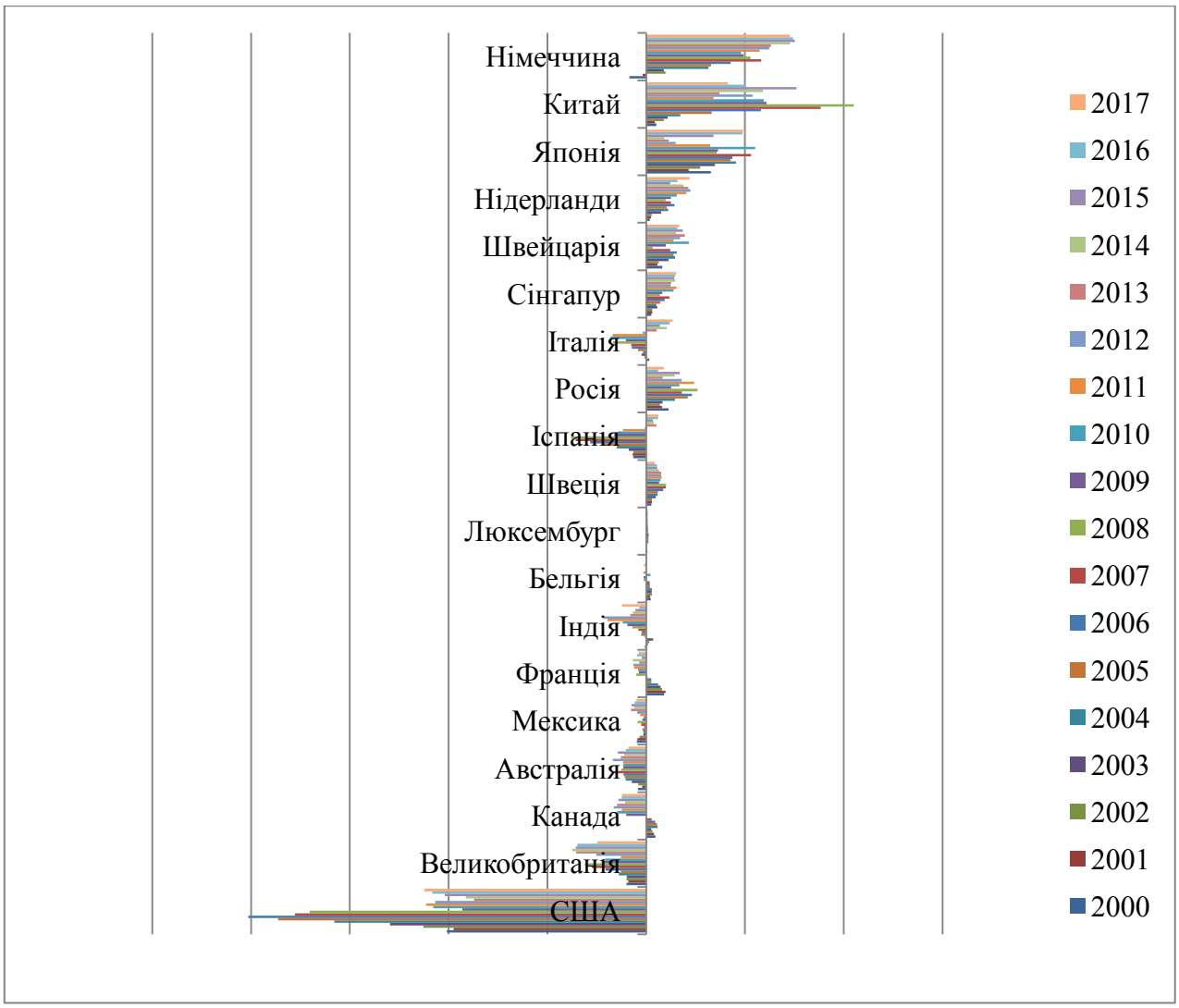

Рис. 12. Рахунок поточних операцій платіжного балансу країни

Джерело: Складено авторами за даними [5].

На рисунку 12 наведені рахунки поточних операцій платіжного балансу країн за 2000-2017 роки. У даний період простежується чітке розмежування між країнами з позитивними і негативними рахунками поточних операцій платіжного балансу: жодна країна із двох зазначених груп не мала ні різкого покращення, ні різкого погіршення даного показника.

Таким чином можна зробити висновок про те, що у групі першої п’ятірки країн із негативним рахунком поточних операцій платіжного балансу усі країни, за винятком США, скорочують негативний розрив завдяки покращенню власної міжнародної інвестиційної позиції. У країнах із позитивним рахунком поточних операцій платіжного балансу існує тенденція до покращення свого

економічного становища із часу останнього падіння в 2015 році (наприклад Сінгапур, Нідерланди та Китай) [5].

В рамках даного дослідження, також вважаємо за доцільне розглянути кореляцію обсягів надходження прямих та портфельних іноземних інвестицій в країни зі змінами у їх ВВП за період із 2000 по 2017 роки.

Прямі іноземні та портфельні інвестиції сприяють ефективному використанню міжнародних фінансово-економічних ресурсів. Існує думка про те, що доцільно уникати концентрації фінансових інвестицій в сферах торгівлі та фінансів та стимулювати їх надходження в галузі промисловості [3, с.36].

На Рисунку 13 продемонстровано рівень залежності ВВП від надходження прямих та портфельних іноземних інвестицій. З огляду на нестабільність надходження даних видів інвестицій у 2000-2017 роках, пов’язану не лише з економічними чинниками, а й з політичними та геостратегічнми діями країн, рівень концентрації іноземних інвестицій у ВВП країни теж є нестабільною змінною. Підтвердженням даної тези є сутація з економічною ситуацією у Японії та Великобританії, де обсяги ВВП у 2014-2016 роках знизилися через значне падіння обсягів ПІІ. Росія та Мексика демонстрували спад обсягів ВВП у 2014-2015 роках, що було частково спровоковано спадом у припливі портфельних інвестицій (Рис. 6) [5].

У більшості країн існує значна залежність між ПІІ та ВВП протягом більш ніж 10 років. Країни-члени ЄС також показують значний взаємозв’язок між ПІІ та ВВП у досліджуваний період. Найсильнішим такий вплив з поміж усіх країн демонструють Ірландія, Іспанія, Португалія та Саудівська Аравія.

Досліджуючи регіональні відмінності та подібні риси, слід також зазначити, що у Данії, Фінляндії та Швеції присутній набагато слабший зв'язок між ПІІ та ВВП, ніж у Ісландії та Норвегії.

В цілому, потоки прямих іноземних інвестицій у світі знизилися на 23% до 1,43 трлн дол. США, що різко контрастує з прискореним зростанням глобальних ВВП та торгівлі. Зменшення частково було зумовлене зниженням,

як було зазначено вище, на 22% вартості транскордонних злиттів та поглинань (ЗІП).

Вартість заявлених інвестицій у цінні папери, індикатор майбутніх тенденцій, також зменшилася на 14 відсотків. Потоки ПІІ до країн, що розвиваються, залишалися стабільними; не відбулося очікуваного відновлення після зниження на 10% у 2016 році.

Прогнози глобальних ПІІ у 2019 році говорять про можливе слабке зростання. Так прогнозується, що глобальні потоки збільшаться незначно, до 10 відсотків [11], але залишаться нижче середнього рівня за останні 10 років. Оптимістичні прогнози економічного зростання, обсягів торгівлі та цін на сировинні товари вказують на позитивний потенціал зростання глобальних ПІІ у 2019 році. В той же час ризики розвитку світової економіки залишаються значними під впливом загострення політичної напруги та невизначеності.

Напруга та її ескалація у сфері двосторонніх та багатосторонніх торгових відносин негативно впливає на інвестиції у розбудову глобальних ланцюгів створення вартості, но нашу думку цей процес продовжиться як мінімум у короткостроковій перспективі. Крім того, податкова реформа у Сполучених Штатах Америки та більша податкова конкуренція можуть значно вплинути на світові інвестиційні моделі.

Зниження дохідності сприяє скороченню інвестицій (в першу чергу портфельних). Середня доходність іноземних інвестицій у світі зараз становить 6,7%, що на 8,1% менше, ніж у 2012 році. Рентабельність інвестицій знижується в усіх регіонах, причому в Африці, країнах Латинської Америки та Карибського басейну спостерігається найбільше падіння. Більш низькі прибутки від іноземних активів можуть впливати на довгострокові перспективи ПІІ.

Говорячи про галузі економіки варто зазначити, що активність з ПІІ знизилася у всіх секторах. Показники ЗІП знизилися у видобувному та промисловому секторі, а також у сфері послуг. Разом з тим протягом останніх п'яти років інвестиції у нафтогазовій галузі були значно нижчими, ніж у попередній п'ятирічний період в усіх регіонах, що розвиваються. Це має

важливі наслідки для майбутнього промислового розвитку, що пояснюється неможливістю швидко реалізувати складні технологічнв проекти.

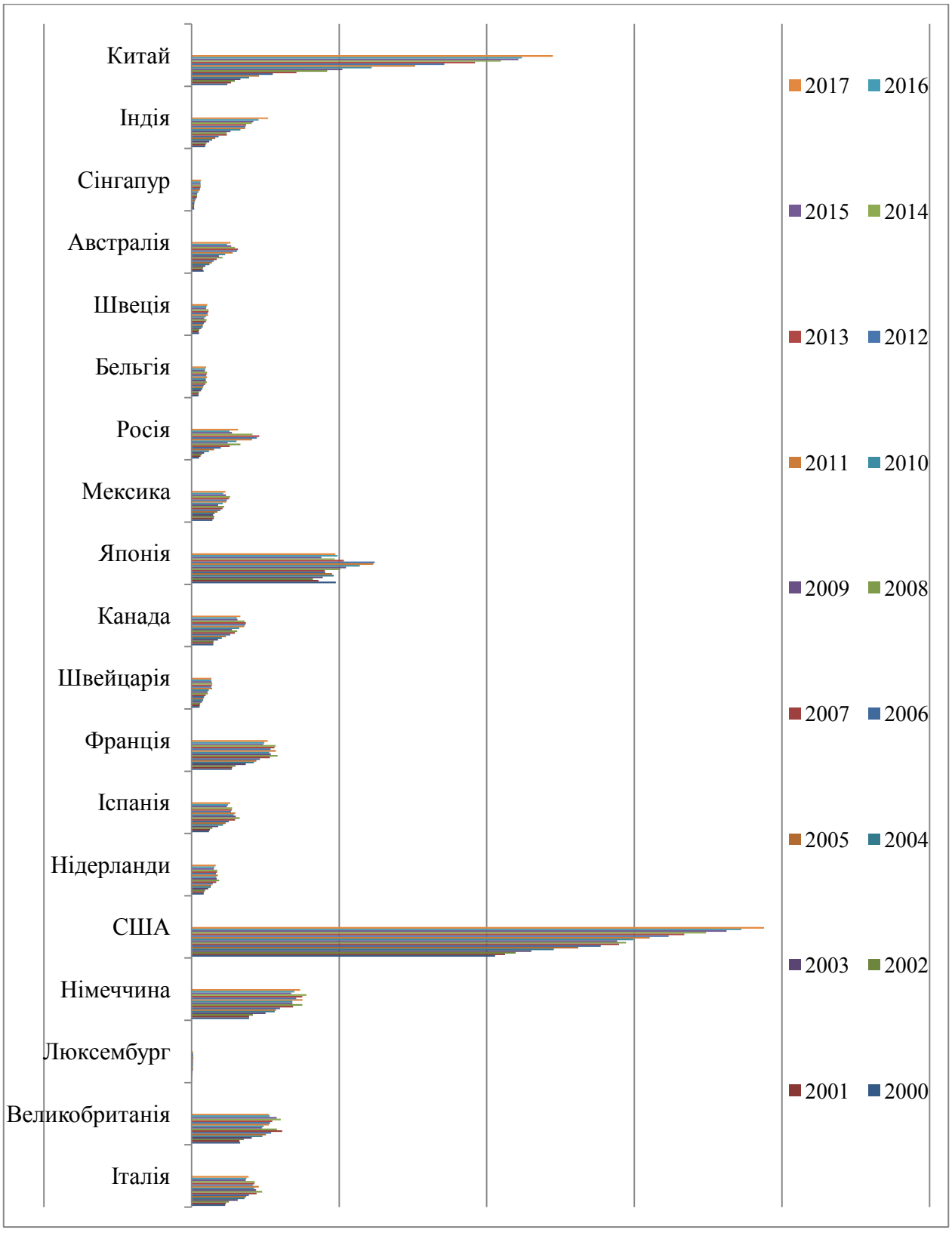

Рис. 13. Рівень залежності ВВП країн від ПІІ

Джерело: Складено авторами за даними [5].

Важливим є той факт, що різке падіння глобальних ПІІ суперечило тенденціям в інших транскордонних потоках капіталу. Загальний обсяг капіталу збільшився з 5,6 до 6,9% ВВП [11], – банківське кредитування та портфельні інвестиції компенсували падіння ПІІ. Потоки капіталу до країн, що розвиваються зросли з 4,0 до 4,8% ВВП.

Висновки. Підводячи загальний підсумок огляду сучасних тенденцій руху глобальних ПІІ необхідно зазначити, що геополітична невизначеність у світі чинить суттєвий вплив на обсяги та географічну алокацію ПІІ. Для економік, що розвиваються, ці фактори мають першочергове значення у зв'язку з більшою вразливістю їх економіних систем до глобальних економічних викликів. Лише 3 із 10 країн, що мають найбільшу частку в припливі ПІІ відносяться до групи країн, що розвиваються (Китай, Гонконг (Китай), Бразилія).

За результатами 2000-2017 років США залишилися найбільшою країною-акцептором ПІІ, що пояснюється високою привабливістю інвестицій в економіку даної країни та перспективністю її економічного розвитку на основі нової індустріальної бази.

За обсягами вивозу капіталу перші місця займали Японія, Німеччина та Китай, чиї міжнародні інвестиційні позиції лише покращувалися протягом 2000-2017 років. Саудівська Аравія послабила свої позиції у 2017 році. Також більшості країн продовжує існувати значний рівень залежності ВВП від ПІІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корж М.А. Пряме іноземне інвестування в умовах фінансової глобалізації / М.А. Корж// Фінанси України. – 2011. – № 12. – С. 61–76.

2. UNCTAD Database. FDI Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.unctad.org/fdistatistics.

3. Іщук С.О. Інвестиції в основний капітал та їх вплив на соціально-економічний розвиток регіону / С.О. Іщук // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 35–42.

4. Павленко І. І. Міжнародна торгівля та інвестиції : навч. посіб. / І. І. Павленко, О. В. Варяниченко, Н. А. Навроцька. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 256 с.

5. IMF database [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.imf.org/external/index.htm

6. Пономаренко І. В. Статистичний аналіз структури прямих іноземних інвестицій / І. В. Пономаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 4. – С. 15 – 18.

7. World Investment Report 2018 Investment and New Industrial Policies [Електронний ресурс] // UNCTAD. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_overview_en.pdf.

8. Global Investments Trends Monitor [Електронний ресурс] // United Nations Conference on Trade and Development. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaeia2017d1_en.pdf.

9. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US$) [Електронний ресурс] // The World Bank – Режим доступу до ресурсу: https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD.

10. Наскільки вигідними є прямі іноземні інвестиціх для країн, що розвиваються, Finance & Development; http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2001/06/loungani.htm

11. Global foreign direct investment flows fell sharply in 2017 [Електронний ресурс] // UNCTAD. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=1767.

12. Колеватова А. В. Сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України. [Електронний ресурс] / А. В. Колеватова // Глобальні та національні проблеми економіки, Миколаївський національний університет

імені В.О. Сухомлинського. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://global-national.in.ua/archive/22-2018/200.pdf.

13. Прогноз прямих іноземних інвестицій в 2018 році – Dragon Capital [Електронний ресурс] // Finance.ua. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://news.finance.ua/ua/news/-/417134/prognoz-pryamyh-inozemnyh-investytsij-v-2018-rotsi-dragon-capital.

14. Міжнародні фінанси / [О. І. Рогач, А. С. Філіпенко, Т. С. Шемет та ін.; за ред. О.І. Рогача]. – Київ: "Либідь", 2003. – 784 с.